Број 190. У Новом Саду, у петак 29. августа 1908. Година XLIII.

Застава" излази сваки дан двапут, а недељом једном и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље на један месец 2 кр. 70 пот. а на три месеца 8 круна.

Појединн јутарњи бројеви стају 2 потура.

# ЗАСТАВА

(Јутарњи лист.)

Огласи плаћају се по 12 пот. од сваког врста ситних слова.

Уредништво „Заставе" је у кући г. Ј. Чакића Администрација „Заставе" налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул. бр. 22

Појединн јутарњи бројеви стају 2 потура.

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ — ИЗДАЊЕ „РАДА" ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

## Хајка на радикале.

15. априла ове године изашао је у будимпештанском социјалистичком листу „Непсава" један чланак против Никоје Марковића, Ердељана, и који је чланак Никола Марковић тужио будимпештанском судбеном столу као клеветнички. У том чланку је стајало, да је написан по добивеним упутствима из уредништва „Србобрана."

У току истраге, именовало је уредништво „Непсаве" као писца Десидера Вајса. Кад је Десидер Вајс преслушан он је изјавио, да ће своје тврдње доказати. Али неће доказивати само оно, што је писао у оном броју „Непсаве," него жели да докаже и то, да Никола Марковић служи великосрпској пропаганди и да је најамник исте, а то може доказати и према српској народној радикалној странци.

И ако све ово не стоји у свези са оним чланком, ипак је државни одветник узео ово као пријаву, те је наредио извиђај у тој ствари. Десидер Вајс позвао се и на сведоке, који ће доказати да и Никола Марковић и радикална странка стоје у служби велико-српске пропаганде. Сведоци на које се позвао, ови су: др. Михајло Полит из Н. Сада, Светозар Прибићевић и Јован Бањанин из Загреба, др. Милан Мандић из Будимпеште, Божа Маршићанин из Београда и Стеван В. Поповић из Будимпеште.

Истражни судац др. Славек преслушавао је Николу Марковића у тој ствари и одбио је од себе сумњу. Кад се у једној ствари позвао на дра Ђорђа Красојевића као на сведока, истражни судија загледао је у један спис и рекао му је: др. Ђура Красојевић ће и иначе бити преслушан по том делу."

Као што се види неким заходним путем обеђена је српска народна радикална странка због велико-српске пропаганде. Шта има др. Полит да каже, знамо. Он је свакојако клеветао радикалну странку. И да се продала Мађарима, хрватском бану и да прима новце из Србије, како му је кад требало. Но сад ће бар имати прилике да доказује. Што се тиче Боже Маршићанина он је био пре убијства краља Александра управник вароши Београда и имао је жестоку новинарску препирку са уредником „Заставе" Јашом Томићем, јер му је Јаша Томић доказивао, да тражи лажне сведоке против радикалних и либералних првака, да им створи кривицу велеиздаје. Шта ће умети да каже Светозар Прибићевић, Бањанин и Мандић не знамо. Штета је, што Дезидер Вајс није позвао за сведока и бившег подбана Владимира Николића-Подринског, који је изјавио једном пред будимпештанским новинарима, да су радикали велеиздајници. Истина Подрински је после рекао да је оно казао у шали, ал ипак, с тим се стварима не шали, те би га свакојако требало саслушати.

Како смо извештени Десидер Вајс је сад у Швајцарској но ваљда ће се вратити и неће оставити целу ствар на врату именованих сведока.

Ми са своје стране велимо само то: Добро је што је та ствар почела да се расчишћава. Доста се лагало и клеветало Сад је већ време да се та ствар расчисти на суду.

## Италија и Аустро-Угарска.

Пре неколико недеља опомену је један полуслужбени аустријски лист талијанско новинарство, да се не брине за судбину Босне и Херцеговине. Талијани су наиме одлучно противни сваком продирању Аустроугарске на Исток. Све до скора, до увођења устава у Турској, бојали су се Талијани, да Аустроугарска не дође до Солуна преко Новопазарскога Санџака. Сад дабогме не може бити речи о томе. Сад је за аустроугарску дипломацију настало питање, хоће ли моћи одржати у својим рукама и Босну и Херцеговину.

Талијани су одлучно противни припојењу. Њихови листови, као Месаџеро, Вита, траже да питање анексије реши само становништво Босне и Херцеговине. Шта више те садржине је изашао један допис из Сарајева и у службеној Трибуни Ту се препоручује, да се у питању коначнога припојења упита сам народ Босне и Херцеговине. Дописник вели, да би се народ одлучно изјавио против анексије. Против ње је српска већина, за тим претежна већина муслимана.

Али та иста Трибуна и друкчије гуди. У једном од својих последњих бројева вели ова, да службена Италија стоји истина на становишту берлинскога конгреса, али ће она, ако би прилике донеле, да се Босна и Херцеговина доведу у тешњи однош ај са Аустроугарском, као стара пријатељица и савезница драге воље пристати на припојење, под погодбом, да јој се за то дзде — отштета у земљишту. Јер, вели Трибуна, коначно припојење Босне и Херцеговине значи промену статус кво а (садашњега стања). А она је само подо том погодбом вољна пристати на ту промену.

Они у Бечу су се дакле јако ујели за језик. Док је био перед у Турској, погађала се Италија за Албанију. А сад је зацело пружила прст на крајеве Аустроугарске, где живе Талијани. Ово ће дабогме још јаче распалити домаће Талијане, који су и до сад јасно показали, да теже „матери земљи". Аустриске новане грде Италију, што ту отштету тражи и вели, да су потписници берлинског уговора свакако имали на уму сталну окупацију. Међу тим Италији то не ће сметати да се слепо држи слова самога уговора, који говори о суверенству Турске над Босном и Херцеговином.

Сад нам и опет може бити јасно, како између Аустроугарске и Италије владају „искрени" савезнички односи. Те односе зацело није поправио ни салцбуршки састанак А она нота је „за опсенити простоту". Сетимо се само онога „спора зума" од пре неколико недеља.

Наше власти су у више маха на земљишту наше монархије ухватиле талијанске официре где шпијонишу. Исто те су чиниле и власти Италије са нашим официрима. Та вечита узајамна шпијунажа била је доказ „искрености". И онда се овако спорazумеју: Официри и једне и друге стране, за време допуста, не смеју се на извесну даљину приближити ни једној војној позицији друге државе. Препоручује им се, да се у опште и не задржавају у таквим крајевима Не смеју никакве фотографске снимке правити, итд. И дакако одмах настаје братски односи. Ова забрана је ужасна смицалица. Нису официри до сад шпијунисали по рођеној жељи, већ по упутству претпостављених. И сад ти претпостављени забрањују официрима шпијунажу! Нека не заповедају само, па не ће нико шпијунисати.

## Министар Буриан о врењу у Херцеговини и Далмацији.

Донели смо у „Застави" како пише градачки лист „Грацер Тагеспост", да је у јужној Далмацији и Херцеговини настало ужасно врење, да жандармерија чува друмове, војска да је у приправности и да ће се појачати. Свему томе да су повод последњи догађаји у Турској и тежње становништва у окупираним земљама.

Заједнички министар Буриан примљен је данас од краља у аудијенцију, која је трајала скоро читав један сат. После тога примио је извештача „Пестер Лојда", који је повео говор о тој вести у „Грацер Тагеспост"-у. Буриан му је одговорио, како му је та вест у погледу Котора неразумљива. Не може да свати за што настаје у Котору врење због догађаја који се догађају у земљи, која је од Котора још многим земљама растављена. Њему о тим врењима није ништа познато. Што се пак тиче Босне и Херцеговине у њима влада потпун мир и ред, а све вести, које говоре противно, неистините су. Да је у Босни и Херцеговини потпун ред и мир, о томе се уверио не само приликом садањег свог путовања по Босни и Херцеговини него и по свима званичним извештајима, који сваког дана стижу земаљској управи.

О уставу или бар автономији Босне и Херцеговине, одговорио је министар Буриан, да су вести, које се на то односе преране. Основно је начело учтивости да се само делегацијама такове представке подносе.

О своме путовању по Босни и Херцеговини рекао је, како ће прекосутра продужити тај свој пут. Прекинуо га је само с тога, да присуствује парастосу краљице Јелисавете и учествује у заједничкој министарској седници. Присуствовање осим тога и заклетви митрополита Саве Поповића, који је именован за бањалучког митрополита у место Лепице, који је постао сарајевски митрополит.

## Разговор са баном Раухом.

Бан Раух, која се бави у Будимпешти, разговарао се са дописником „Пестер Лојда". Бан је рекао како је дошао у Будимпешту, да присуствује парастосу краљице Јелисавете Како се краљ бави у Будимпешти, то ће сутра у петак поднети краљу заклетву као тајни саветник За време данашњег његовог бављења у Будимпешти, неће се саветовати о пресним политичким питањима. Његово данашње саветовање са министром председником Векерлом тицало се споредњих ствари. Вест листова некојих, да то његово саветовање са министромпредседником Векерлом стоји у вези, са сутрашњом министарском седницом, неодговара истини. Још мање је истина, да се овом приликом повео разговор и о сазиву сабора Хрватске и Славоније. Још се није одлучио и озбиљно позабавио с тим питањем, шта да буде са сабором Хрватске и Славоније, те с тога није могао ни поднети икакве предлоге у тој ствари. — О процесу велеиздаје, који се води пред загребачким судом изјавио је Раух, да је цела ствар чисто судска и њему је потпуно непознато стање те ствари.

## Афера са Крагујевићем

Будимпештанска полиција држи још у затвору Спасоја Крагујевића и предаће га бечком земаљском суду. Осим тога скупљено је о Крагујевићу још података. Из свију излази, да је Крагујевић, који није сам ништа зарађивао, живео од врло сумњивих извора. Јула ове године, дакле пред сам догађај од 3. септембра у Бечу, извршио је Крагујевић у Берлину, по извештају берлинске полиције, сличан покушај убиства. Ствар је и онде затајена, да не из-

бије на јавност никакав — скандал Ово полициско истраживање може да открије и нових података. Крагујевић је наше г ре лист, овде је провео прву младост, па се бојимо, јако се бојимо, да се какогод не покаже, да греси његови овде почињу Они, што су га навели на странпутицу, имају онда да понесу сву одговорност, што један човек у цвету своје младости пропада.

## Нови успеси у пловидби ваздухом.

Пловидба ваздухом показује с дана на дан све нове и нове успехе. Ових дана је у Паризу Делагранж успео, да се држи у ваздуху 31 минут, дакле преко пола сата. Али већ је стигао глас из Уашинктна, (Сев Америка), да је онде брат Цилбура Врајта, што прави покушаје у Пар - зу, постигао нове успехе, који далеко надмашују све досадашње. Орвил Врајт се држао у ваздуху 57 минута 31 секунд. Пловио је брзином од 36 енглеских миља на сат (1 енглеска миља износи нешто преко 1 и по километар). Орвил Врајт вели, да је и овом приликом могао се држати још у ваздуху. То ће учинити за који дан, и покушати да се одржи у лету пун сат и да ће моћи превалити за то време пут од 40 енглеских миља Онда ће његов аероплан откупити ратно министарство Сједињених Држава.

## Избор пароха у Стапару.

Пишу нам из Стапара: Многима ће бити познато да је већ 5 го ина како је у Стапару упражњено место једног пароха. И све до сада црквена општина није хтела расписати стечај Сада га је расписала и на скоро ће већ и избор бити. Од како је стечај расписан од тога времена имамо сваке недеље страних попова, те долазе и у цркви служе. Показују се како сваки знаде лепо служит, како су — побожни, солидни, сваком се паору клањају и шешир скидају, (јербо не знају дали је бирач или не) у цркви се натичу. Св. Еванђеље на српском толмаче народу а многи када би од њих изабран био, он би толмачио као и ова два што их сад имамо, у години дана једаред или ни једаред. Сваки који је год био до сад, сваки се прави како је наравно велик радикал, знајући да је Стапар скоро цео радикално место, у црквеној општини сви су бирачи — радикали.

Немогу а да нарочито не споменем једног од тих кандидата, који нас непрестано посећује, односно не избија из нашег места који је скоро сваким даном у Стапару и иде од куће до куће, са овдашњим црквењацима и наговара бираче и изискује од њих да му обећају да ће за њега гласати Има бирача код којих је већ и по пет шест пута био; сваком бирачу је већ напунио главу како је он Стапарски зет и како је он „велики радикал“, њега треба да бирају. Дошло је тако, да чим чују бирачи да је исти попица дошао, одма морају да се изгубе од куће, који у виноград који на салаш и куд који, само да их попица не затече код куће, јер незнају како да се бране и одговоре. Силом су се бранили по не који бирачи да се нису ради обећавати и неће до последњих дана никоме, док не виде прво ко ће се све искат. Даклем од силнога досађивања народу може бити да му се који бирач и обећао и то само да му више не долази и досађује. Тако, да су га овде већ и спевали, како ће он рескират неколико хиљада за избор, да бираче купује

Стога ист г попицу упозорујем да се мане тог ћоравог посла и кортешовања, нека се држи као и други компетенти, јер иначе ће му избор проћи као и у Турији.

*Стапарац.*

## Бојкот немачког еспапа у Пољској.

Новембра прошле године објавили су Пољаци Русије бојкот против немачког еспапа. Енглези су ту прилику употребили у своју корист и ступили су одмах у преговоре са Пољацима Ових дана стигло је у Лондон једно изасланство Пољака ради нових преговора. Лондонска трговинска комора је недавно отворила посебну секцију за Русе а сад ће отворити још и пољску секцију. Поред тога, што су навукли на себ мржњу целога образованога света, имаће дакле Немци и велике материјалне штете од своје дивљачке политике према Пољацима Не треба изгубити из вида да ће овај преокрет у Пољској одбити од Немачке својих 10 милијона конзумената (трошача). А трговинско зближење тих 10 милијона Пољака за Енглезима је те нова важна карика у политичком зближавању Словена и Енглеза. Немачка се томе с акако неће Бог зна како радовати Ми Словени полажемо много на то

## Шта је милијарда.

Читамо у Сријемским Новинама: Већина људи неможе да себи предочи, шта је то милијарда. Можда ће зато бити згодно, да о том неколико редака напишемо. Милијарда у злату представља тежину од 322 хиљаде 580 килограма То би могло стати у једну коцку којој би поједине површине биле велике 17 квадратних метара. Када би се злато претворило у жицу, могла би се њоме опасати Земља Једна милијарда у сребру тешка је пет милијона килограма, а коцка у том случају имала би — једна страница — површину од 477 квадратних метара. За превоз једне милијарде у злату требала би 64 вагона који би покрили пругу у дужини од 4 0 метара. Ако би била милијарда у сребру, требало би за превоз 1000 вагона, сваки по 5 тона, а то би запремило пругу у дужини од 6 кило метара. 6000 људи требало би да дигну једну кладу злата од једне милијарде, а 500 хиљада људи требало би да дигну једну кладу од сребра Када би се златни франци, (динари) који представљају једну милијарду, ставили један до дру ога, био би то ланац дуг 1050 километара, а кад би се наслагао један на другота постигао би висину од 33.000 метара.

## Сунчање одела и кревета

У народу влада већ од старих времена обичај, да се одела и кревети, особито од болесника и п којника, мећу на сунце. То се дакако чини у мисли, да ће се зрачењем уклонити неугодни задах из тих ствари. То се у истину и постизава, што се може једноставно доказати: Напунимо две боце са једнаким покваренним гасовима, па ставимо једну на сунце а другу у мрак, па ћемо наскоро видити, да је неугодни задах ишчезнуо из боце која је била на сунцу, дочим у оној бboци, која је била у мраку, не само дда задаха није нестало, него се напротив појачао Али праву снагу сунцаа д казао је професор Есмарх у Кијеву многобројним покушајима Он је окужио одело, постеље, покућство, коже, рубље и т д. разним клицама болести, те је испитивао свакога сата, каквих и колико има бактерија Резултати су били веома повољни Нарочито је убијало сунце бациле од колере, и то не само оне, који су били на површини, већ и оне, који су дубље били сакривени Зато је добро, да су спаваће собе што више изложене сунцу. Исто тако добро је ставити на сунце чешљеве, пешкире, сунђере после сваке употребе, јер не само што ће се из тих ствари изветрити сваки неугодни задах, него ће се тиме одузети легла разним бактеријама. Када би се често излагале сунцу ствари, како горе споменусмо, онда се не би догађало, да се у појединим породицама појави наједаред болест

## Шта се спрема султану

Из Њуј рка јављају, да је Мутрал паша, један од најбогатијих Турака, који је младотурски покрет потпомагао са огромним новцем, на тамошњем младотурском збору, држао је врло значајан говор. Између осталог рекао је, како ће данашњи султан Абдул Хамид владати највише још месец дана Ако тада не захвали својевољно, на силу ће бити свргнут с престола На престолу ће га наследити престолонаследник Решад ефендија. Многи не верују да ће се испунити пророштво Мутрал паше.

## Нов потрес земље у Кечкемету

Како из Кечкемета јављају, тамо је јуче у вече био нов потрес земље. Потреси су трајали дванаест и по минута, и били су тако снажни, да су врло многи преплашено се тргли из дубоког сна. У становима се свака ствар покренула с места, са многих кућа спао је леп Потрес з мље се у поноћ п новио но са много слабијом снагом. И из других крајева јављају да је у исто време било слабијих и јачих потреса земље Но сви су прошли без веће штете, само што се грађанство било јако поплашило

## Брзојави „Застави“

Стигли 28. августа.

### Краљ у Будимпешти.

**Будимпешта.** Заједнички министар спољних послова саветовао се пре подне читав сат са министром-председником Векерлом.

У 11 сати пре подне био је парастос краљици Јелисавети Краљ, министри и великодостојници присуствовали су.

После подне од пола 2 до 6 била је заједничка министарска седница.

У 7 сати у вече Векерле је дао вечеру министрима Био је и бан. Сутра у 11 сати положиће бан заклетву као тајни саветник

### Читуља.

**Загреб.** Бивши интендант позоришта Иван Милетић умро је у Минхену.

Одговорни уредник
Константин Брадзаровић.

## Трговина

Будимпешта, 9. септембра 1908. год.

(Брзојавни извештај.)

### Готова роба.

Раж прве каквоће 18 к. 90 п. до 19 к. 05 п.

Зоб средње каквоће 16 к. 20 п. до 16 к. 50 п.

Кукуруз домаћи 16 к. 80 п. до 16 к. 95 п.

### Термини.

Жито за октобар 22 к. 74 п. до 22 к. 76 п.

Раж за октобар 1908. 18 к. 36 п. до 18 к. 38 п

Кукуруз за август 1908. 19 к. 40 п до 1 к 9 42 п.

Све од 100 кила.

НОВА КЊИГА.

Изашла је из штампе књига:

Како смо бирали патријархе кроз 200 год.?

Написао

ЈАША ТОМИЋ,

штампарија дра Светозара Милетића

Књига износи 5 штампаних табака и стаје 40 потура. Може се добити у Новом Саду код

Косте Лере.

● ТРАЖИМ за МОЈУ ●
ШТАМПАРИЈУ И КЊИГОВЕЗНИЦУ
СЛОВОСЛАГАЧА
И КЊИГОВЕСЦА
који знају све послове израђивати.
Ступање одмах 1100 3—3
Сима Суботички
власник штампарије и књиговезнице.
У Тителу.

ШВАЈЦАРСКОГ БИКА
ОД 3 ГОДИНЕ
Леп комад, за расплод способан, имадем на продају Исти се у моме винограду у Каменици видити може, где се и даље извешће даје
Јосиф Шварц
928 13—16 НОВИ САД.

ПРОДАЈЕМ КУЋУ
СА БИРТОМ И КАСАПНИЦОМ,
3 собе, кујна, 2 магазина, подрум, шупа, са баштом и другим потребним зградама. Продаје се из слободне руке.
Цена је од 10—12.000 круна.
Обратити се на
ВЕМУ ШИКОПАРИЛИНУ
1170 1 2 у Жабљу

КРОМПИРА
нова роза, рана нуди вагонима најјефтиније
Александар Мудрок.
928 26 Митровица (Срем.).

○ СРПСКА РАДИОНИЦА ЈОРГАНА ○
Зорке Милићеве
у Новом Саду, женска пијаца бр. 3.
прима и израђује сваковрсне
ЈОРГАНЕ.
Писмене поруџбине са стране разашиље поштом уз поузеће о свом трошку — Јамчи за најбољу израду као и најумеренију цену. Препоручује се поштованим Српкињама као и г. г. Србима трговцима. 792 14—30

КУЋУ у Сремској улици бр. 950, са 7 соба 1 дућански локал, 3 кухиње, шпајз, подрум и врло лепо уређена башта, засађена са 1000 чокоти винове лозе, које врло добро роде са 25—30 акова добра вина Кућа на руском друму, главно место, способна за сваки рад. Продајем уз умјерену цену и лепе услове. — Поближе упитати код власника
Љубомира Дудварског
трговца и гостионичара у Митровици.
957 8 10

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.